

דף תרגול: תורה וחוכמה – תנועת ההשכלה באירופה

מהדורה למורה עולים חדשים

מהדורה למורה – מפתח תשובות

מטרות הדף:

- להסביר את הגורמים לצמיחת תנועת ההשכלה במערב אירופה
- להציג את רעיונותיו ומפעליו של משה מנדלסון
- לדון בשאלת השילוב בין לימודי קודש ללימודי חול

גרסת עולים חדשים – מילון מילים בראש הדף, משפטים קצרים ושפה פשוטה. אפשר לאפשר מילון אישי ועבודה בזוגות.

חלק א' – הבנה בסיסית

1. ב – משה מנדלסון
2. ג – תרגום התורה לגרמנית עם פירוש
3. א – חקלאות ומלאכה
4. ב – הגאון מווילנה
5. ב – כתב עת בעברית
6. ב – שילוב לימודי קודש עם השכלה כללית

חלק ב' – נכון או לא נכון

1. נכון – הוא למד פילוסופיה ומדעים אך נשאר שומר מצוות.
2. נכון – רס"ג והרמב"ם עסקו בחוכמות עוד לפני תנועת ההשכלה.
3. לא נכון – המשכילים עודדו מעבר משפת היידיש לשפת המדינה.
4. נכון – בין מפעלי המשכילים היו גם בתי ספר לבנות.
5. לא נכון – לפי מנדלסון המדינה רשאית לכפות מעשים, אך לא אמונות.
6. לא נכון – רק חלק מהמשכילים התרחקו מהעברית ומשמירת המצוות.

חלק ג' – השלמת מושגים

1. הביאור
2. המאסף
3. מדינה
4. חקלאות
5. וילנה
6. מקצועות

חלק ד' – התאמה

- 1 – ג (תרגום התורה לגרמנית עם פירוש)
- 2 – ד (כתב עת בעברית)
- 3 – א (אבי תנועת ההשכלה)
- 4 – ה (עודד לימוד מתמטיקה)
- 5 – ב (דרש שילוב לימודי קודש וחול)

חלק ה' – סדר כרונולוגי

1. הולדת משה מנדלסון בדסאו
2. השלמת הביאור והופעת הספר 'ירושלים'
3. תחילת הופעת 'המאסף'
4. פטירת מנדלסון

חלק ו' – הבנה מעמיקה

1. חשש מפגיעה באמונה, וחשש מהתרחקות מהתורה ומהמסורת
2. כדי לקרב את היהודים לשפת המדינה דרך טקסט מוכר ומקודש להם
3. כתיבת ספרים ועיתונים, הקמת בתי ספר עם לימודי חול, עידוד מעבר למקצועות יצרניים

כרטיס יציאה – מה לחפש

- מפעל: הביאור - תרגום התורה לגרמנית, מטרה: לקרב יהודים לשפת המדינה דרך התורה
- מחיר: התרחקות מהעברית, משמירת המצוות, ואף המרת דת אצל חלק מהמשכילים
- פתחה: שערים להשכלה כללית ולחברה הסובבת; גבתה: התרחקות מהמסורת והיהדות אצל חלקם

טיפים להפעלה:

- ניתן לפתוח בדיון קצר על שאלת 'מדף הספרים' לפני תחילת התרגול
- מומלץ להדגיש את ההבחנה בין גישת מנדלסון לגישות קיצוניות יותר של חלק מממשיכיו
- בחלק הפתוח כדאי לאפשר לתלמידים לדון בזוגות לפני כתיבת התשובה

דף תרגול: תורה וחוכמה – תנועת ההשכלה באירופה

דף התלמיד/ה עולים חדשים

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

במאה ה-18 היו יהודים שרצו ללמוד גם תורה וגם מדעים ושפות. משה מנדלסון היה אדם שומר מצוות שלמד פילוסופיה. בדף הזה נלמד עליו ועל תנועת ההשכלה.

מילון קטן:

השכלה	תנועה שרצתה לשלב לימודי חול עם חיי היהודים
משכילים	אנשי תנועת ההשכלה
הביאור	תרגום התורה לגרמנית עם פירוש
המאסף	עיתון בעברית של ממשיכי מנדלסון
פרודוקטיביזציה	מעבר ממסחר זעיר לחקלאות ומלאכה
הפרדת דת ומדינה	לדת אין סמכות כפייה ועניינה
תורת האדם ותורת האלוהים	רעיון לשלב לימודי קודש עם השכלה כללית

1 חלק א' – הבנה בסיסית

הקיפו את התשובה הנכונה.

1. מי התחיל את תנועת ההשכלה?

א) הרמב"ם ב) משה מנדלסון ג) תיאודור הרצל ד) הגאון מווילנה

2. מה זה הביאור?

א) עיתון ביידיש ב) בית ספר לבנות ג) תרגום התורה לגרמנית עם פירוש ד) ספר הלכה חדש

3. אילו מקצועות רצו המשכילים שיהודים יעבדו בהם?

א) חקלאות ומלאכה ב) הלוואה בריבית ג) רוכלות ד) מסחר זעיר בלבד

4. מי תמך בלימוד חשבון לפני ההשכלה?

א) הרמב"ם ב) הגאון מווילנה ג) נפתלי הירץ וייזל ד) מנדלסון

5. מה זה המאסף?

א) בית ספר ב) כתב עת בעברית ג) תרגום לתורה ד) ארגון חסד

6. מה רצה וייזל שילמדו בבתי ספר?

א) רק לימודי קודש ב) שילוב לימודי קודש עם השכלה כללית ג) ביטול לימודי קודש ד) לימוד יידיש בלבד

2 חלק ב' – נכון או לא נכון

סמנו ✔ נכון או ✘ לא נכון.

#	משפט	✔ נכון	✘ לא נכון
1	משה מנדלסון היה שומר מצוות.	☐	☐

#	משפט	✔ נכון	✘ לא נכון
2	גם לפני ההשכלה היו חכמי תורה שעסקו במדעים.	☐	☐
3	המשכילים עודדו לדבר יידיש.	☐	☐
4	המשכילים פתחו גם בתי ספר לבנות.	☐	☐
5	לפי מנדלסון, למדינה אסור לכפות אפילו מעשים.	☐	☐
6	כל המשכילים התרחקו מהיהדות בסופו של דבר.	☐	☐

3 חלק ג' – השלמת מושגים

השלימו את המילה החסרה.

1. התרגום של התורה לגרמנית עם פירוש נקרא _____ .

2. כתב העת בעברית שהוציאו ממשיכי מנדלסון נקרא _____ .

3. מנדלסון תמך בהפרדת דת ו _____ .

4. המשכילים שאפו להעביר יהודים ל _____ ולמלאכה במקום מסחר זעיר.

5. גדול התורה שעודד לימוד מתמטיקה נקרא הגאון מ _____ .

6. וייזל קרא לשלב לימודי קודש עם _____ ומוסר.

4 חלק ד' – התאמה

התאימו: כתבו ליד כל מספר את האות המתאימה מהעמודה השמאלית.

1. הביאור	___	**א.** אבי תנועת ההשכלה
2. המאסף	___	**ב.** דרש שילוב לימודי קודש וחול
3. מנדלסון	___	**ג.** תרגום התורה לגרמנית עם פירוש
4. הגאון מווילנה	___	**ד.** כתב עת בעברית
5. וייזל	___	**ה.** עודד לימוד מתמטיקה

5 חלק ה' – סדר כרונולוגי

מספרו את השלבים לפי הסדר הנכון (1, 2, 3...).

☐	פטירת מנדלסון
☐	תחילת הופעת 'המאסף'
☐	הולדת משה מנדלסון בדסאו
☐	השלמת הביאור והופעת הספר 'ירושלים'

6 חלק ו' – הבנה מעמיקה

ענו בקצרה.

1. ציינו שתי סיבות לכך שלימוד החוכמות לא היה נחלת הכלל בקהילות אירופה.

2. מדוע בחר מנדלסון ללמד גרמנית דווקא דרך התורה?

3. ציינו שלוש דרכי פעולה של המשכילים.

כרטיס יציאה

מה היה מפעלו הגדול של מנדלסון ומה הייתה מטרתו?

ציינו מחיר אחד של תנועת ההשכלה.

השלימו: 'ההשכלה פתחה ___, אבל גבתה ___'.

איך הרגשתי בשיעור? ☹ 😐 🙂 😀